

Tavaly október 13-án mutatták be a Dsida Jenő összegyűjtött versei című kötetet (összeállította és szerkesztette Láng Gusztáv és Urbán László, Savaria University Press, Szombathely, 2011.). Erre az időpontra céloz Dávid Gyula szövegében az utalás („múlt héten”). E vállalkozás kapcsán faggattam Boda Editet, aki annak idején Dsida költészetéből írta szakdolgozatát, Dávid Gyulát és Kántor Lajost (aki arra a kötetre céloz válaszában, amelyből éppen ez a számunk közöl részletet – vö. 79–86. o.). A kérdéseket és a válaszokat az alábbiakban közöljük, s köszönjük a közreműködők segítőkészségét! (D. P.)

1. Tavaly jelent meg Láng Gusztáv szerkesztésében a Dsida Jenő összegyűjtött versei című kötet, melyben több mint ötszáz új vers található. Eszedbe jut-e hasonló horderejű vállalkozás? Mi lenne az? Kérlek, néhány szóban indokold a válaszod.
2. Miben látod e vállalkozás legnagyobb erényét?
3. Megváltoztatja-e ez az ötszáz új vers az eddigi Dsida-képet?
4. Láng Gusztáv idén töltötte 75. életévét. Ez a kötet méltó „önajándék” a születésnapra. Te mit szeretnél ajándékozni magadnak egy ilyen kerek évfordulón?

Boda Edit

A BIMBÓZÓ CSERESZNYEVIRÁG

1. Konkrétan egyetlen íróhoz köthetően nem tudok hasonlót említeni, de ez talán csak tájékozottságom hiányának számlájára írható. Eszembe jut viszont egy szellemiségében rokon vállalkozás, melynek célja „a temetőből való kihozás” és a „feltámasztás”. Weöres Sándor Három veréb hat szemmel című munkájára gondolok. Ott is, itt is szövegek elevenségbe hívásáról van szó. És éppen Weöres írja a Dsida Jenő emlékének című versében: „Oly szomorú, ha nemes fát tép ki a szél gyökerestől. / Fájdalmas, ha a mű csonka lesz, abbamarad. / Csonkán is rege-kincs a Tiéd – de kívánhat a lélek / porba-lökött hontól üdvöt a tiszta dalért? / Hogyha ez ör-népben van erő még, óvni a kincset, / Téged, Széphangú! nem feled el sohasem.” (1938)
2. Láng Gusztáv és munkatársa, Urbán László alapos munkát, filológiai gondozott szövegeket tett közzé, lelkiismeretes kutatótevékenységet folytatott, nagy hangsúlyt fektetett a szövegűsítésre és ami egyáltalán nem mellékes: könyvészeti jegyzetekkel látta el az anyagot. (Ugyanakkor maga a könyvtest is kellemes látvány, azt hiszem, szívesen veszi kézbe az olvasó.)
3. A több mint ötszáz új vers alapján véve nem rengeti meg a kialakult Dsida-képet, az enyémet legalábbis nem, de árnyalja, gazdag hátteret szolgáltat azoknak a jelentős verseknek, melyek helyet biztosítanak Dsidának a magyar irodalomban. Nem lehet biztosan állítani, ám megeshet, maga Dsida sem szeretné, ha korábbi képünk gyökeresen átalakulna róla, hiszen a Psalmus Hungaricus-ban félezer dalról beszél, talán éppen azért, mert nagyjából annyit ítélт ténylegesen vállalhatónak – akkor legalábbis, 1936-ban. Mi viszont, akik szeretjük költészetét, örülünk, ha minél „meztelenebbül” látjuk lelkét. Az, aki imádja a cseresznyevirágot, és a virágba borult fát ámulattal csodálja, biztosan szívesen megtekinti a bimbózó ágakat is. Olyanok ezek a most közkinccsé vált költemények, mint egy eleve remek minőségű papíron a finom vízjelek.
4. Ez a kérdés nemhogy nehéz, hanem számomra éppenséggel súlyos. Szeretném, ha lenne pár jó munkám (vers, rövidpróza), mely kiállja az idő próbáját, és annyira hiteles, mint Pilinszky vagy József Attila sorai, illetve olyan mesés és transzcendens, mint E.T.A. Hoffmann-nak Az arany virágcserep című kisregénye.

Dávid Gyula

VÁLASZOK DEMÉNY PÉTER KÉRDÉSEIRE A LÁNG GUSZTÁV SZERKESZTETTE DSIDA-KÖTET MARGÓJÁRA

1. Nemcsak eszembe jutott, de el is követtem egy hasonló kötetet: Reményik Sándor költői életművét feltérképezve. Csakhogy amikor több mint 400, a Révai Kiadó által 1943-ban megjelentetett, legismertebb Reményik-összesből hiányzó vers együtt volt az asztalomon, sőt – ami a Láng Gusztáv-gondozta „összegyűjtött” Dsida sorsába is belejátszott – a pénz is megvolt egy Reményik-összes kiadásához, kiadónkat, a kis vidéki Polist „lekörözte” egy élelmes pesti kiadó, és újra kiadta az 1943-as, Révai-féle „összes”-t. Mivel a piacon még egyszer egy újabb „Reményik-összes”-sel egy-két éven belül nem volt esélyünk, még ha rá is írtuk volna, hogy „ez a bizonyisten összes”, nem maradt más hátra, mint hogy megjelentettük az összegyűjtött anyagot Reményik Sándor hátrahagyott versei címmel 2002-ben.

Aztán néhány évvel később sikerült társulnunk a budapesti Evangélikus Egyház Luther Kiadójával és a református Kálvin Kiadóval, így jelent meg 2005-ben Reményik Sándor összes verse két kötetben, természetesen a korábbi kötetben már szereplő 400 verssel együtt.

Aztán a Reményik életmű-sorozatát folytattuk tovább a költő kötetbe soha nem gyűjtött magyar irodalmi vonatkozású cikkeivel, tanulmányaival (Kézszorítás, 2007.) immár csak a Luther Kiadóval közösen, s közben elkezdtük levelezésének kiadását is: elsőnek Olosz Lajossal, egykori egyetemi diáktársával és haláláig tartó barátjával folytatott levelezését, amelyet Olosz Lajos unokája, Kiss Olosz Klára rendezett sajtó alá (Félig élt élet. Polis, 2003.), s most van előkészületben egy Reményik–Áprily-levelezéskötetünk, Lektor Katalin budapesti doktorandusz gondozásában.

A Láng Gusztáv és Urbán László együttműködése nyomán most megjelent „összegyűjtött” Dsida története szintén kezdődhetett volna a Polinnál: Láng három évvel ezelőtt árulta el, hogy készen van a munka, s mi – a Reményik-kiadás folytatásaként – örömmel vállalkoztunk rá, de két kudarcos pályázat után fájó szívvel le kellett mondanunk arról a gondolatról, hogy a Polis legyen az a kiadó, amely a „Dsida-összes”-t az asztalra teszi. Persze így is öröm látni a kész könyvet és nyilvánossá téve azt a hatalmas munkát, ami benne van.

Ehhez a két történethez azonban még hozzátennék valamit: a magyar klasszikusok (ideértve az immár klasszikussá vált huszadik századiakat is) életműkiadása egy magára valamit adó nemzeti irodalomtudomány becsületbeli kötelessége, de ahhoz, hogy ilyen horderejű munkák elkészüljenek, a megszállott kutatókon kívül a mindenkori kulturális kormányzatok is becsületbeli kötelességüknek kellene érezzék ennek a munkának – legalább a kész művek kiadásának – az anyagi támogatását.

Sajnos, tudjuk, hogy ez nincs így – és nekünk ma még egy teljes modern Petőfi-kritikai kiadásunk sincs. Ami pedig a Dsidát illeti, ennyi várakozás után szégyenteljes kettőszáz példány megjelentetésére kapott pénzt a szobathelyi egyetemi kiadó.

2–3. A legnagyobb jelentősége az, hogy megvan és – akármilyen korlátozott példányszámban – megjelent. A Dsida halála után kiadott különböző válogatott és magukat „összes”-nek nevező kiadásokból persze a most egy kötetbe került Dsida-versek egy részét ismertük, de ez a versanyag így együtt különösen fontos. Most már pontosabban ki lehet rajzolni a költő pályáját, árnyalni, mélyíteni – részletekbe menően. Az Urbán László fáradságot nem ismerő munkája nyomán az egykorú sajtóból nem hiszem, hogy sok meglepetés váma; a versekhez fűzött jegyzetek is kiindulópontul szolgálhatnak a sokirányú részletkutatások számára.

A Dsida-kép persze alapvetően nem változik, de megannyi részletkutatás nyomán kiderülhetnek érdekes összefüggések. Itt most csak egy – a kolozsvári könyvbemutatón is szóba került részletet – említenék: Reményik és Dsida kapcsolatát, ami az erdélyi líra két nemzedékének viszonyára tartozó kérdés is. Mert Áprily volt az, aki az akkor Pásztortűz-szerkesztő Reményik figyelmét felhívta a szatmári diák-költőre (a Reményik–Dsida-levelezésben később is többször cserélnek véleményt Dsida költői fejlődéséről), ennek nyomán kerültek Dsida első versei a szélesebb körű nyilvánosságot jelentő Pásztortűz hasábjaira, Reményik volt az, aki Dsida mindkét verskötetéről értő és szerető kritikát írt (mindkettőről a Pásztortűzben, mindkettő olvasható a fentebb említett Kézsorítás c. kötetben). És hogy a vonzalom nem volt egyoldalú, azt nemcsak a Psalmus Hungaricus Reményik hagyatékában megőrzött példánya tanúsítja, hanem Dsida Reményik Sándor betegágyánál című cikke is (Erdélyi Lapok, 1934, 189. sz. – részletet közölt belőle a Nap Kiadó „Emlékezet”-sorozatában megjelent Lehet, mert kell! Reményik Sándor emlékezete című kötet. Budapest, 2007.) és egy másik is, amelyben megvédi Reményiket „a fiatal írógeneráció részéről” őt ért „igaztalan, durva és hálátlan vádak” ellen (Erdélyi Lapok, 1933, 197. sz.).

Az árnyalatoknak pedig néha nagy szerepük van egy írói portré rajzában.

4. Örvendek, hogy a kolozsvári bemutatón a születésnapra köszöntésről sem feledkeztek meg a szervezők. És nem feledkezett meg róla az Erdélyi Magyar Irodalomért Alapítvány sem, amikor a múlt héten Székelyudvarhelyen, a „kerek évfordulások” között őt is kitüntette. De amint a fentiekből kiderült, Láng Gusztávnak ez az „önajándéka” jó néhány évvel korábban már készen volt. A születésnap és a kötet megjelenése persze kettős öröm. De az alkotó ember számára az igazi ajándék az, ha sikerül egy-egy munkáját tető alá hoznia. S ez nem kötődik a kerek évfordulókhoz.

Kántor Lajos HÁROMNEGYED ÉVSZÁZAD

1. Hasonló horderejű vállalkozást – a magam számára – el tudnék képzelni, a Láng Gusztáv irodalomtörténeti pályáját évtizedeken át kísérő, jellemző Dsida-elkötelezettségre gondolva. Persze csak akkor, ha a kifejezetten filológiai jellegű munka ma is úgy vonzana, mint régen. Három költői életmű ilyen igényű, teljességre törő feltárására gondolhatnék, olyanokra, amelyekkel sokat foglalkoztam, tanulmányokat (illetve kortársi kritikákat) írtam róluk, köteteket szerkesztettem műveikből, könyvekben próbáltam összegezni azt, amit gondolok teljesítményükről. A három költő: Szabédi László, Szilágyi Domokos és Lászlóffy Aladár. Más irodalomtörténeti-filológiai megközelítésben folytathatnám (1984 után) a „Vallani és vállalni” vita teljesebb feltárását vagy a lírai novella teoretikus körülgörgetését (1981) és magyar irodalmi vizsgálatát. Sőt, olyan ősi témámhoz is visszafordulhatnék (1959–1966!), mint Az ember tragédiája recepciótörténete – lenne mit javítani, kiteljesíteni az egykor úttörőnek mondott könyvecske továbbírásában. Mindez persze csupán egy szerkesztői kérdés megválaszolása, semmiképpen nem konkrét terv, munkaprogram a még hátralévő évekre (ha lesznek).

2–3. Láng Gusztáv és a bibliográfus Urbán László, valamint a Savaria University Press vállalkozása kétségtelenül példamutató. Egy Dsida nagyságú poéta megérdemli, hogy összegyűjtsék valamennyi versét (és próza munkáit, levelezését, följegyzéseit, a rá vonatkozó adatokat, emlékeket). Nehéz megmondani, hol a „nagyságrendi határ”, ameddig el lehet, el kell menni a teljességre törekvésben – Dsida Jenő mindenesetre megérdemelte ezt a törődést. Még akkor is, ha az újonnan megismerhető több mint 500 (plusz) költemény lényegében nem változtat eddigi Dsida-képünkön.

4. Valóban szeretnék – talán fogok is – ajándékot adni magamnak az éppen esedékes 75. évfordulón. Egyenesen dupla ajándékozásra gondolok. Az egyik ajándék valószínűleg e válasz kinyomtatásával egyidejű lesz, ugyanis a budapesti Kossuth Kiadó a 2012-es könyvhétre ígérte négy éve készülő, de csak a közelmúltban nekik átadott, meghatározhatatlan műfajú munkám, a Konglomerát (Erdély) megjelentetését. Az „Utazások SzGSz-szel” alcímű könyv 21 „szemináriumban” vallatja, szóllatja meg a sorsukban valamiképpen összekapcsolódó, de különböző utakat járó három erdélyi író, irodalmárt (tudóst, ideológust): Szabédi Lászlót, a régi Korunkot szerkesztő Gaál Gábort (aki az egyetemen és másutt is sok tekintetben Szabédi ellenlábasa volt) és a náluk nemzedéknyivel fiatalabb Szilágyi Domokost. Szívesen egykorú az a Sebestyén László (ugyancsak Szabédi-tanítvány), aki a szemináriumok vezetésére s az emlékez(t)ésre vállalkozik. A három sorsból és a sokféle véleményből remélhetőleg kirajzolódik egy realisabb, illúziómentes Erdély-kép (múlt és jelen), az ilyen-olyan hamissákkal, önbolondítókkal szemben.

„Ajándékozásom” másik tervezett tárgya két 75-höz (összesen tehát 150-hez) kapcsolható. Golyószórásban, repülőszőnyegen cím alatt egykori iskolatársamról, egyetemi éveink óta közeli barátomról, a 2009-ben elhunyt Lászlóffy Aladárról írok könyvet – s ha igaz, a Kriterion jelenteti meg, szintén még ebben az évben. A hálátlan utókor mintha máris igyekezne elfeledni őt, pedig újító költői ereje, esszéírói vénája ugyanúgy nem kérdőjelezhető meg, mint irodalmunk (legalábbis az erdélyi magyar) szellemének (át)alakításában játszott szerepe. Sokat voltunk együtt Alival – főként a korábbi évtizedekben –, van mire személyesen is emlékezni. Az én hajdani éveimről ugyancsak szól majd (akarva-akaratlanul) ez a könyv, vagyis valódi „ajándék” lehet, háromnegyed évszázadunk alkalmából.

Kategoria: Fórum
Denumire autor: Demény Péter
Látó Szépirodalmi Folyóirat